

NÅGRA TANKAR OM INSIDANS ARTIKEL 17/8 -22 OM BILLY LARSSONS BOK "ARTON MYTER OM FREUD OCH VÄGEN FRAMÅT"

Det går knappast att öppna en kultursida utan hänvisningar till någon av Freuds teorier. Men hävdar någon att det bästa sättet att förstå en patients belägenhet är att tala om den utan förutfattade meningar kan hon antagligen vänta sig en del invändningar. Är det verkligen vetenskapligt? I maj förra året värdjade nio psykologer, psykoterapeuter och organisationsföreträdare på DN's debattsida om att "få slippa Freuds teorier i vården och vårdutbildningarna" med motiveringen att det rör sig om pseudovetenskap, som dessutom är 100 år gammal. Nu i augusti tar Insidan upp en nyutkommen bok av Billy Larsson som bara genom sitt omfång, 500 sidor, vittnar om ett stort intresse för psykoanalysen. DN-artikeln om boken väcker en del frågor. Idag är tydligen Larsson övertygad om att Freud inte var någon vetenskapsman och att hans teorier trots ett litterärt värde bygger på lögn och personliga fantasier. Inte minst villfarelsen om barns sexualitet.

Frågan om psykoanalysens vetenskaplighet är komplicerad och det kan vara en poäng att veta att den har diskuterats så länge psykoanalysen funnits, inte minst av psykoanalytikerna själva. Om man överhuvudtaget skall tala om den som vetenskap och inte som något i sin egen rätt är en öppen fråga. Det handlar bland annat om att det primära studieobjektet – det omedvetna i våra upplevelser och handlingar – är besvärligt att motivera, men det är nu en gång också "kvarkar" och "mörk materia". Till råga på allt går det med viss rätt att säga att psykoanalysens upptäckter alltid varit kända. Det var inte Sigmund Freud som upptäckte det omedvetna. Han hävdade det heller aldrig. Skönlitteraturen har i alla tider vittnat om människans drifter och

följderna av våra omedvetna handlingar och avsikter. Freuds upptäckter var följden av att han satte det omedvetna i ett systematiskt undersökande perspektiv och att han gjorde det i direkt samarbete med sina patienter. Den vetenskapliga inställningen till det omedvetna var något som radikalt skiljde honom från hans samtida kolleger. Ett exempel på de senare skulle kunna vara vår egen Axel Munthe, societetsläkaren som mötte samma lidande patienter men nog mest besvärades av deras föreställningar och förhoppningar om honom, om man begrundar hans memoarer.

Hur framgångsrik Freud själv var som behandlare är nog svårare att avgöra än Larsson låter påskina men han väcker den intressanta frågan om det överhuvudtaget är möjligt att bedriva tekniskt effektiv behandling om fältet rör människors upplevelser och handlingar. Det är en fråga som borde beröra alla kliniska forskare och behandlare. När Larsson talar om vetenskap är det troligt att det rör sig om en syn på vetenskap som bygger på naturvetenskapens ideal om säker, slutgiltig och värdeneutral kunskap. Med ett sådant ideal följer nämligen den teknologiska syn på behandling och evidens som idag dominerar. Likafullt finns det idag forskning om psykoanalysens effekter som visar att den står sig väl i jämförelse med andra behandlingar.

Jag minns från 1970-talet en något annorlunda diskussion, där bland andra filosofen och sociologen Jürgen Habermas hävdade att det bredvid det "tekniska kunskapsintresset" att anpassa människa och natur till varandra och som därför motiverar naturvetenskaplig forskning också finns ett "hermeneutiskt-emancipatoriskt kunskapsintresse" som handlar om att bli mer fri genom självkännedom; ett samhällsintresse som motiverar forskning som bygger på tolkning och förståelse. Psykoanalysen sågs i det

sammanhanget som en paradigmatiske vetenskap som förenar praktik och teori i engagerad social handling. Det låter torrt men kan för individen handla om att inte låta sig styras av föreställningar om lagbundenheter kring vad som är friskt och sjukt, manligt och kvinnligt osv. Om vi nöjer oss med att vetenskap är ett systematiskt handlande som följer metod och syftar till att ta reda på något mer än det man visste redan innan, är det svårt att se hur psykoanalysen skulle vara mindre vetenskaplig än dagens KBT-tekniker.

Psykoanalysen kan med fog hävda att den med sin intensitet är den mest systematiska undersökningen av människans upplevelser, handlingar och avsikter och därför den mest genomgripande, följdrika själsbehandlingen. Den skapar mening ur annars obegripliga psykiatriska och psykosociala symtom och hjälper på så sätt många människor ur destruktiva ageranden, psykiskt lidande och främlingskap. Att ständigt granska och diskutera sitt arbete i handledning och vid olika vetenskapliga sammankomster är den nödvändiga andra delen av psykoanalytikerns arbete. Jag känner ingen annan yrkesgrupp inom vården som fäster så stor vikt vid att undersöka och ta ansvar för sina egna insatser. Inte minst i vetenskapen om riskerna för att låta egna föreställningar och förväntningar styra kunskapsprocessen. Resultaten av detta arbete ökar allas kunskaper om människan. I den meningen skulle man kunna tala om psykoanalysen som ett slags grundforskning om själen.

Och sexualiteten då? För psykoanalysen bygger alla mänskliga akter på samma grundvalar: vårt fullständiga beroendet av våra första objekt och sexualitetens tvåfasiga förlopp. Alla som umgått med barn vet att frågan om hur de blivit till och de egna teorierna om detta - och om vad de själva kan åstadkomma - inte är något påhitt av Sigmund Freud. Överhuvudtaget är det intressant att Larsson för in tanken om lögn och sanning i diskussionen om

psykoanalysens vetenskaplighet snarare än den mer vanliga infallsvinkeln om sannolikheter om överensstämmelser med en yttre objektiv realitet. Det går förstås att tala om många av våra personliga "teorier", barns som vuxnas, som lögner men psykoanalysen är framför allt intresserad av att undersöka våra teorier om oss själva och varandra och förstå deras mening i ett unikt personligt sammanhang. Att vissa konflikter tycks vara gemensamma för oss alla motsäger inte detta; människor har till exempel i alla tider sysslat med frågor kring individuation, separation, lustprincipens inlemmande i realitetsprincipen, identifikationerna och relationerna mellan könen.

Det kan också vara värt att påminna om att psykoanalysens syn på sexualitet inte är biologisk och inte heller begränsar sig till det vi till vardags menar med begreppet. Diskussionen om sexualiteten är också inom psykoanalysen föremål för många teorier. Fältet för psykoanalysen har utvecklats i många riktningar och intresset för tidiga nivåer av jagets och tänkandets utveckling har blivit minst lika viktigt som psykosexualitetens utvecklingen.

Och avslutningsvis: Att misstänkliggöra psykoanalysen för att den använder sig av 100 år gammal litteratur om psyket är ungefär lika sofistikerat som att anklaga fysiken för att referera till tyngdlagen trots att vi känner till kvantfysiken. Eller varför inte att förebrå litteraturvetare för att ständigt referera till Homeros och Shakespeare? Människans psykiska grundvillkor har inte förändrats i grunden trots att kunskapen om människan hela tiden växer. Freuds första "paradigm" avslöjade att människans önskningar kan tillfredsställas på två sätt: antingen i verkligheten eller i fantasin. Man behöver inte vara speciellt skarpsinnig för att ana att det finns en hel del önsketänkande i tron på tekniskt effektiva terapier för människors

upplevelser och handlingar. Psykoanalysen utlovar endast självkänedom men den är ofta livsavgörande.

Stockholm 17/8 -22,

Catharina Engström, psykoanalytiker (IPA), leg psykolog, leg psykoterapeut